

Lokaverkefni til B.Ed. – prófs

Hugmyndabanki í útikennslu

-heimilisfræði / hönnun og smíði-

Kristín Björk Gunnarsdóttir
Matthildur Matthíasdóttir

Kennaraháskóli Íslands
Grunnskólakennarafræði, - heimilisfræði, hönnun og smíði
Júní 2008

Lokaverkefni til B.Ed. – prófs

Hugmyndabanki í útikennslu

-heimilisfræði / hönnun og smíði-

Kristín Björk Gunnarsdóttir

130375-5109

Matthildur Matthíasdóttir

070865-4249

Kennaraháskóli Íslands
Grunnskólakennarafræði, - heimilisfræði, hönnun og smíði
Apríl 2008

Leiðsögukennari: Smári Stefánsson.

Ágrip

Tilgangur þessa verkefnis er að koma á framfæri aðgengilegum hugmyndum í útikennslu sem eru óháðar tíma og rúmi fyrir bæði nemendur og kennara. Hvattinn að valinu var sú staðreynd að íslensk börn eru að þyngjast og er heilsufar þeirra áhyggjuefnin.

Verkefnið skiptist í two hluta, annars vegar hugmyndabanka á vef www.utikennsla.net og hins vegar fræðilega greinargerð. Vefurinn er byggður upp sem hugmyndabanki í útikennslu, án ítarlegra útfærslna og má sníða efni hans eftir þörfum, getu, aldri og áhugasviði hvers og eins. Haft var að leiðarljósi að hugmyndirnar væru opnar, skemmtilegar, fjölbreyttar og næðu til breiðs hóps notenda. Hugmyndirnar eru settar fram sem stuðningur við verkgreinarnar *heimilisfræði* og *hönnun og smíði* þar sem þær eru kjörsviðsgreinar höfunda. Greinargerðin er fræðileg umfjöllun og nánari tenging við kennslufræði og rannsóknir þar sem rök eru færð fyrir gildi útikennslu.

Efnisyfirlit

EFNISYFIRLIT.....	3
INNGANGUR.....	4
KYNNING Á VEFNUM.....	5
ÚTIKENNSLA.....	7
MEIRI FAGMENNNSKA	8
BETRI NÁMSÁRANGUR	9
FJÖLBREYTTARA NÁM	9
BÆTT UMHVERFISVITUND	10
BÆTT HEILSA	10
BÆTT HREYFIGETA	11
FJÖLGREINDIR	11
BETRI FÉLAGSLEGUR SKILNINGUR	12
ÞEKKING Á NÆRUMHVERFI	12
BEIN UPPLIFUN	13
SKIPULAG ÚTIKENNSLU.....	13
NÁMSMAT	15
SÍMAT	15
SJÁLFSMAT- JAFNINGJAMAT	15
SÝNISMÖPPUR EÐA FERLISMÖPPUR	16
LOKAORD.....	17
HEIMILDASKRÁ.....	18
RAFRÆNAR HEIMILDIR	19

Inngangur

Við val á viðfangsefni lokaverkefnis kom strax til álykta að vinna með heilsu og/eða útiveru nemenda í tengslum við verkgreinarnar *heimilisfræði* og *hönnun og smíði*. Valið kom til vegna áhuga á lýðheilsu barna og unglings en umræðan um hreyfingarleysi og aukna líkamsþyngd landans er sífellt að aukast og er það mikið áhyggjuefni. Þar sem kjörsvið höfunda eru fyr nefndar greinar var tilvalið að samþætta þær við útikennslu og koma þannig að öllum þessum þáttum.

Grunnskólinn þarf að koma frekar að heilbrigði nemenda sinna vegna breyttra lífsháttá þeirra. Sýnt er að börn eyða mun meiri tíma til kyrrsetu en áður með þeim afleiðingum m.a. að þau eru að þyngjast og sýna slakari námsárangur¹.

Kennsluform útikennslu býður upp á fjölmarga þætti sem ekki nást endilega í bóklegu námi en hér verður einkum horft til verklagsþáttarins. Í nútíma samfélagi læra börn síður þann þátt sem áður og því er útikennsla kærkomin viðbót í skólakerfinu.

Meginmarkmið lokaverkefnisins er að gera hugmyndabanka á veraldarvefnum sem er spennandi, aðgengilegur og hvetur til aukinnar útiveru kennara og nemenda ásamt því að vera fræðsla um náttúru og umhverfi. Hingað til hefur vantað íslenskt útikennsluefni á vefnum sem er ekki bundið við ákveðinn stað og gefur kennurum færi á að aðlaga að sínu. Á vefsíðinni www.utikensla.net er mikil áhersla lögð á að bæði kennrar og nemendur hafi frjálsar hendur með sköpunina og útfæri eftir eigin höfði.

¹ Magnús Ólafsson, Kjartan Ólafsson, Kristján M. Magnússon og Rósa Eggertsdóttir, 2003

Kynning á vefnum

Vefurinn www.utikennsla.net er ætlaður nemendum og kennurum í grunnskólum. Hann er hugsaður sem hvatning fyrir báða aðila til að fara út í náttúruna og láta sköpunargleðina njóta sín. Vefurinn er byggður upp sem fræðsla um útikennslu og hugmyndabanki. Einnig er þar fróðleikur um báltegundir, hvað þarf til útikennslu, áhugaverðir tenglar auk fjölda mynda sem glæða vefinn óneitanlega lífi.

Hugmyndabankinn byggir á verkefnum tengdum *heimilisfræði* og *hönnun og smíði* og má sníða efni hans eftir þörfum, getu og áhugasviði hvers og eins. Hugmyndirnar eru sumar hverjar rétt nefndar í svipinn á meðan aðrar eru betur útfærðar. Ástæðan er sú að stundum eru hlutirmir það vel þekktir að ekki þarf að tíunda þá í þaula en annað krefst frekari skýringa við. Hugmyndirnar eru almennt óháðar aldri, árstíðum, umhverfi og tíma en þó krefjast þær stundum svolítils undirbúnings. Má nefna í því sambandi tínslu á berjum, jurtum og klippingu trjágreina sem er að nokkru leyti háð aðstæðum og tíma.

Þegar kom að því að finna efni í hugmyndabankann var leitað í gamlar heimildir s.s. uppskriftabækur og í reynsluheim hinna eldri sem deildu glaðir vitneskjunni. Allir sem talað var við höfðu gaman af því að rifja upp fyrri tíð hvað þetta varðaði og varð þá ljóst að auðsótt yrði að leita á náðir þessa aldurshóps síðar. Það má því segja að útikennsla geti skapað mjög skemmtilegan grundvöll til að brúa kynslóðabilið. Með þessum hætti fengust upplýsingar um gamlar eldunaraðferðir, lítt kunn hráefni og geymsluaðferðir fyrri tíma.

Haft var samband við kennara sem komið hafa að útikennslu innan lands og erlendis, hugmyndir reifaðar og góð ráð þegin. Augljóslega mátti greina mikinn áhuga kennara á útinámi en þeir voru þó sammála um að það sem hamlaði skriði í þessum efnum væri stefna skólanna sjálfra. Auk þessa var fanga leitað á veraldarvefnum en þaðan fékkst óneitanlega mikill innblástur. Það var þó aðallega á erlendum síðum sem haldbærar upplýsingar fengust, auk fróðleiks úr bókum.

Þrátt fyrir að hugmyndabankinn sé byggður upp í kringum fyrrnefndar verkgreinar má samþætta hann við flestar, ef ekki allar, greinar grunnskólans. Augljós er tengingin við náttúrufræði, stærðfræði og íþróttir en svo má útfæra allar hugmyndirnar þannig að þær falli að markmiðum annarra námsgreina.

Við gerð hugmyndabankans voru markmið Aðalnámskrár grunnskóla höfð til hliðsjónar. Var sú ákvörðun tekin að þau yrðu ekki tíunduð við hverri hugmynd, heldur tekin saman sem heild, í *heimilisfræði* annars vegar og *hönnun og smíði* hins vegar. Meginástæðurnar voru þær að hugmyndirnar áttu að vera opnar og spennandi og höfða til nemenda á öllum aldri auk þess sem sýnt þótti að sömu markmið áttu við flest verkefnanna.

- Í námskránni fjallar *heimilisfræðin* ummanninn, líf hans og lífsskilyrði, líkamlegar og andlegar þarfir. Greininni er ætlað að stuðla að góðu heilsufari, hagsýni og verndun umhverfis sem samræmist vel markmiðum útikennslu. Áhersla er lögð á að nemendur fái þjálfun í undirstöðuþáttum heimilisstarfa bæði með verklegri og bóklegri kennslu en í útinámi fara nemendur bóklega yfir viðkomandi verkefni, bæði fyrir og eftir útiveruna. Svo vel megi til takast í *heimilisfræði* er lagt upp með fjölbreyttar kennsluaðferðir og er útikennsla svo sannarlega kærkomin viðbót að því leytinu².
- Í *hönnun og smíði*, samkvæmt Aðalnámskrá grunnskóla, fær nemandinn þjálfun í að móta hugmyndir í efni með þeirri verktækni og verkþekkingu sem greinin býr yfir. Þetta verklag hvílir á sígildri kunnáttu sem mikilvægt er að hver ný kynslóð nái að tileinka sér. Með útikennslu er hægt að brúa bilið hvað þetta varðar, en samverustundir barna og foreldra hafa minnkað og þar með sú hlutlæga kennsla sem fólst í samverunni. Smíði felur í sér nýtingu efnisheimsins sem hefur aftur móttandi áhrif á umhverfið en við erum jú alltaf að laga það að þörfum okkar. Námsgreinin *hönnun og smíði* er kjörinn vettvangur til að vekja nemandann til umhugsunar um umhverfi sitt og sýna því aluð í verki³.

² Menntamálaráðuneytið, 1999b: 7-9

³ Íslenska menntanetið

Útikennsla

Útikennsla er kennsluform sem hentar vel vegna þess hve hún nær til breiðs hóps nemenda. Hún er svar skólans við mörgum vandamálum nútímans s.s. hreyfingarleysi barna og aukinni líkamsþyngd. Vinsældir útikennslu fara sívaxandi og horfum við Íslendingar mikið til grannþjóða okkar á Norðurlöndum í þessum efnum þar sem þær hafa sinnt henni ökullega í gegnum árin. Enginn efast um ágæti útiverunnar en hún hefur margfeldnisáhrif á svo margan hátt. Börnin fá foreldrana með sér út eftir skóla til að deila með þeim upplifuninni, þau læra að virða umhverfi sitt og þykja vænt um það.

Reglulega berast upplýsingar og niðurstöður úr rannsóknum um aukna offitu barna, börn með námserfiðleika, astma, ofnæmi, stress og mikla kyrrsetu. Samkvæmt rannsókn Erlings Jóhannssonar o.fl. (2003) kemur fram að of feitum einstaklingunum fjölgar hér á landi og ljóst er að ofþyngd og offita meðal barna og unglings er mikil og orðin alvarlegt heilbrigðisvandamál. Vandamálið virðist fremur mega rekja til hreyfingarleysis heldur en mataraðis en með aldrinum eyða börn æ minni tíma til útiveru. Þetta er vissulega áhyggjuefni sem uppalendur þurfa að taka markvisst á. Útikennsla gæti verið eitt svar skólans í þessari baráttu þar sem möguleikar skapast til að vinna með fyrrnefnd vandamál á jákvæðan hátt samhliða annarri kennslu.

Hugtakið útikennsla er nokkuð erfitt að útskýra í einföldu máli. Það er bæði óljóst og óskyrt kennslufræðilegt hugtak. Í því felst ákveðin aðferðafræði sem á að gera kennslu bæði áhrifaríkari og markvissari⁴. Hún hefur verið skilgreind sem kennsluaðferð sem felur í sér að skólastarf er flutt að einhverju leyti út fyrir veggi skólans með skipulögðum hætti, þar sem notast er við nánasta umhverfi og náttúru⁵. Með útikennslu færst nemandinn nær raunveruleikanum og kemst í betri tengsl við viðfangsefnin með því að nota öll skynfærin. Aðferðin er hentug við kennslu allra námsgreina og þá oft í bland við aðrar kennsluaðferðir. Hugmyndin er sú að útikennsla sé eðlilegur hluti skólastarfs og fái fasta tíma í stundaskrá⁶.

⁴ Hammerman, 2001:2

⁵ Gair, 1997: 1-2

⁶ Jordet, 2003: 24 – 137

Það sem hamlar útikennslu hér á Íslandi virðist vera veðurfarið fyrst og fremst sem er afar rysjótt dag frá degi. Þá koma líka inn skipulagsörðugleikar því að útikennsla á að vera fastur liður í stundaskrá en þorri skólanna hefur ekki gert ráð fyrir þessu kennsluformi í stefnu sinni. Mikil vakning hefur þó orðið í íslenskum skólum á síðustu árum þegar litið er til útikennslu og hafa nú nokkrir lagt áherslu á hana í skólanámskrám. Þá má líka nefna þróunarverkefnin *Vinnsla og grisjun* (1998-2001), *Tálgun í tré* (1998-2000), *Lesið í skógin* (2000-2003) - og *Lesið í skógin með skólum* sem hófst árið 2003. Þetta eru samstarfsverkefni skógræktargeirans og grunnskólanna sem hafa orðið vettvangur útináms nemenda á Íslandi.

Þrátt fyrir að útikennsla sé ný af nálinni í hugmyndafræði okkar Íslendinga hefur verið sýnt fram á að hún skilar ekki síðri skilningi og námsárangri nemenda en bóklegt nám.

Meiri fagmennska

Hægt er að kenna öll fög utandyra og virkja þannig hug og hönd. Fræðin sem kennd eru innan veggja skólans má auðveldlega reyna utan hans. Útikennsla snýst ekki um það að fara í einstaka vettvangsferðir yfir skólaárið, heldur er hún kennd reglulega og samkvæmt námskrá. Hún byggir á almennum kennslufræðum þar sem hið almenna bóknám er dýpkað utandyra og styður þannig og styrkir hvert annað. Nemendum gefst kostur á að reyna bókvitið í raunaðstæðum og nota þannig námið á hlutlægan hátt. Kosturinn við útikennslu er sá að samþætta má hana við allar greinar skólans sem og kenna á þverfaglegan hátt⁷.

⁷ Bendix og Gretoft, 2006: 5

Betri námsárangur

Forsenda námsárangurs eru áhugi og einbeiting nemenda. Reynolds hefur sýnt að börn sem eru reglulega úti í náttúrunni skila betri árangri. Með reglulegri útikennslu þróa nemendur með sér færni við lausn og greiningu vandamála sem hjálpar einnig til við bóknámið. Það að vinna með höndum og glíma við vandamál í sífellu styrkir boðleiðir milli heilafruma og eykur hæfni til að sjá samhengi hluta og draga ályktanir. Það styrkir hæfileikann til að leysa vandamál með því að nýta fyrri þekkingu og setja hluti í rétt samhengi⁸. Útikensla hentar oft nemendum sem eru fælnir á bókina eða óvirkir í námi þar sem þeir sýna á sér aðra hlið þegar farið er út úr hinu hefðbundna skólaumhverfi. Þar sýna þeir oft meira frumkvæði og sjálfstraust og taka jafnvel að sér forystuhlutverk⁹. Ef þessi börn væru metin utandyra kæmu þau betur út heldur en í bóknámi.

Aukinni útikennslu fylgir aukin hreyfing sem hefur áhrif á heilbrigði barna. Samkvæmt rannsókn sem unnin var á starfssviði Heilsugæslustöðvarinnar á Akureyri árin 2000–2001 kemur fram að aukin þyngd hefur áhrif á líðan nemenda sem og á námsárangur. Eftir því sem börnin verða eldri þá fer að gæta meira sambands milli þess að vera of þungur og ganga lakar í námi. Þess má einnig geta að meðal þungra eru engir nemendur sem ná ágætum námsárangri¹⁰.

Fjölbreyttara nám

Í náttúrunni eru endalausir möguleikar til náms og margbreyleiki hennar ótvíraður. Útikensla þýðir samþætting námsgreina þar sem athafnir úti og inni eru í meira samhengi - nemendur læra um raunveruleikann í raunveruleikanum. Í útikennslu fá nemendur tækifæri til að nota öll skilningarárit sín ásamt persónulegri og beinni reynslu af raunveruleikanum.

⁸ Frank, 1998

⁹ Bilton, 2004: 5

¹⁰ Magnús Ólafsson o.fl. 2003

Þeir fá einnig tækifæri til athafna, á forsendum námsgreinanna, leika sér af sjálfsdáðum, finna til forvitni, ímyndunar, upplifunar og samkenndar um leið og þeir þroskast. Þetta býður upp á fjölbreyttari kennslu og námsaðferðir, betri heilsu og betri tengsl við viðfangsefni kennslunnar¹¹.

Það er í raun ekkert sem kemur í stað náttúrulegs umhverfis í uppeldi barna. Náttúran er ekki skipulögð og er því fjölbreytt og spennandi. Allt það ófyrirséða vekur áhuga hjá börnum sem gefur frekari möguleika fyrir kennarana að takast á við ný viðfangsefni.

Bætt umhverfisvitund

Nemendur sem eru reglulega í tengslum við umhverfi sitt þróa með sér bætta umhverfisvitund, byggða á eigin reynslu. Það að fara reglulega út og njóta samvista við náttúruna og umhverfi sitt leiðir óhjákvæmilega til tengsla. Nemendur fara að finna til ábyrgðar og jafnvel væntumþykju gagnvart viðkomandi stað og líta þannig umhverfið öðrum augum en áður. Eftir því sem vitneskja þeirra eykst á umhverfinu skilja þeir betur hugtakið *sjálfbær þróun*, það hvernig hringrás náttúrunnar virkar og virðing fyrir henni eflist.

Bætt heilsa

Norsk rannsókn sýnir að hreyfing barna er allt að tvöfalt meiri í útiskóla heldur en á hefðbundnum skóladegi. Hjartsláttartíðni 20 nemenda í 6. bekk var mæld í two kennsludaga, útiskóladag og hefðbundinn kennsludag. Meðalhjartsláttur nemenda á útiskóladegi var 136 slög á mínútu á móti 99 slögum á hefðbundnum kennsludegi¹². Líkamleg áreynsla er börnum nauðsynleg svo þau vaxi eðlilega og öðlist nægan hreyfíþroska, styrk og fimi. Samkvæmt ráðleggingum lýðheilsustöðvar eiga börn að hreyfa sig í minnst 60 mínútur á dag, miðað við að þau nái að mæðast og/eða svitna¹³.

¹¹ Jordet, 1998: 24

¹² Grønningssæter, Hallås og Kristiansen, 2007

¹³ Gígja Gunnarsdóttir, 2005

Mikilvægt er þó að líta á heilbrigði í víðum skilningi þess orðs þannig að það taki líka yfir andlega og félagslega vellíðan. Í útikennslu fæst næg hreyfing sem er ekki aðeins góð fyrir hjartað og heilsuna heldur hefur hún líka áhrif á skapferlið, hjálpar til við slökun og eykur á vellíðunartilfinningu¹⁴. Tilvalið tækifæri gefst í útikennslu til að skapa skólasamfélag sem tekur á þeim þáttum sem hafa jákvæð og/eða neikvæð áhrif á heilsu og velferð barna. Hægt er að koma til móts við getu og þarfir ólíkra nemenda og auka möguleika þeirra til að lifa góðu og innihaldsríku lífi.

Bætt hreyfigeta

Í náttúrunni gefast ótal tækifæri þar sem reynir á hreyfifærni barna. Í útikennslu víkur hinn hefðbundni rammi fyrir skúlptúr náttúrunnar. Borðum, bókum og tölvum er skipt út fyrir himinn, gras og tré. Nemendur fá ótakmarkað pláss fyrir leik og starf þar sem reynir á fjölbreytta hreyfifærni. Unnið er með margvísleg verkfæri s.s. hnifa, axir og sagir sem krefjast ólíkrar tækni, fin- og grófhreyfinga.

Í útikennslu gefast tækifæri til klifurs í klettum og trjám og göngu á misjöfnum jarðvegi s.s. í þúfum, stígum, sandi og melum. Nemendur reyna á jafnvægið, stökkva og fá útrás fyrir hreyfipörf sína sem þeir gera almennt ekki í sínum frítíma. Norskir kennrar sem sinna útikennslu telja sig sjá tilfinnanlegan mun á nemendum sínum þegar kemur að hreyfifærni og þakka það þeirri örvun sem fæst í útiverunni. Þá tala þeir sérstaklega um framfarir hvað varðar jafnvægisskyn, samhæfingu, líkamlegan styrk og úthald¹⁵.

Fjölgreindir

Með útikennslu nálgast nemendur viðfangsefnin hver á sinn hátt og styrkja þannig sjálfsmýnd sína. Viðurkennt er að nemendur eru ólíkir og læra á misjafnan hátt. Þrátt fyrir þessa vitneskju virðist þó nokkuð skorta á að nægilega mikið námsefni sé í boði með þarfir ólíkra einstaklinga í huga¹⁶.

¹⁴ Bilton, 2004: 6

¹⁵ Jordet, Arne N, 2002

¹⁶ Kristín Jónsdóttir, 2005: 51

Að öllu jöfnu lærir fólk betur þegar það upplifir hlutina frekar en að fræðast eingöngu um þá þ.e.a.s. að hlutlæg vinna virðist greypast betur í langtíminnið heldur en huglæg. Það er kannski einmitt þessi póll sem gerir útiskóla að svo góðum kosti. Þar gefst nemendum tækifæri til að upplifa námsefnið sem búið er að kynna í skólastofunni og skilja og sannreyna.

Betri félagslegur skilningur

Í útikennslu reynir á óhefðbundin vinnubrögð þar sem allir sitja við sama borð. Hún byggir á samvinnu sem eykur á gagnkvæma virðingu. Útikensla þroskar með nemendum jákvæð viðhorf til þeirra sem eru á einhvern hátt „öðruvísi“ vegna þess að allir fá að sýna hvað í þeim býr. Hinir hefðbundnu námsörðugleikar falla í skuggann af áhuga og forvitni nemenda þegar út er komið. Það getur komið nemendum sjálfum á óvart hvað þeir geta og hversu mikið þeir í raun vita en þannig styrkist sjálfsmýnd þeirra.

Ekki má gleyma að útikensla getur bætt tengsl nemenda við fjölskylduna. Þeir fá ættingja sína út með sér til að deila því sem þeir hafa upplifað í samskiptum sínum við náttúruna auk þess sem útivera hefur góð áhrif á skapferli þeirra.

Þekking á nærumhverfi

Útikensla fer venjulega fram í nánasta umhverfi skólanna sem gerir það að verkum að nemendur verða kunnugri staðháttum en ella. Með því að fara reglulega út og vinna í og með umhverfi sitt kynnast nemendur smám saman staðháttum s.s. örnefnum, kennileitum og einkennum síns byggðarlags. Þeir mynda jafnframt tengsl við aðra í samféluginu sem koma með beinum og óbeinum hætti að kennslunni. Nemendur öðlast skilning á sögulegu samhengi og gildum í samféluginu í gegnum útiveruna og það ýtir undir vilja þeirra til að gefa til samfélagsins.

Bein upplifun

Börn eyða nú á tímum miklum tíma fyrir framan sjónvarp og tölvur sem er oft þeirra eini reynsluheimur. Í útikennslu fá þau tækifæri til eigin upplifana og betri skilnings á nærumhverfi sínu¹⁷. Heimur eða sýn barna og unglings í dag litast oft af því sem þau upplifa fyrir framan skjáinn. Margt af því efni sem boðið er upp á hefur mikið lærdómsgildi og víkkar sjóndeildarhring nemenda til muna. Öll sú vitneskja sem fólk öðlast í gegnum miðla kemur þó aldrei að fullu í stað eigin reynslu eða eins og máltaði segir; *lærður veit mikið en reyndur meira*. Í útikennslu fá nemendur tækifæri til þess að takast á við ný og fjölbreytileg viðfangsefni og þroska þannig með sér innri áhugahvöt.

Skipulag útikennslu

Þegar kemur að skipulagningu útikennslu er meginatriði að gert sé ráð fyrir henni í stundaskrá þannig að hún skipi þar fastan sess. Gott skipulag, tímasetning og aðlögun nemenda, heimilis og skóla er lykilatriði svo vel megi til takast. Öll útivera, kennsla og vinna nemenda verður mun einfaldari ef þessir þættir liggja fyrir þannig að ekki þurfi að taka ákvarðanir um hvert skref á vettvangi.

Við skipulagningu útikennslu er að mörgu að hyggja; hverjum á að kenna, hvað á að kenna, hvernig á að kenna og hvernig er best að meta námið? Þegar nemendahópurinn liggur fyrir þarf að huga að verkefnum og gæta þess að þau falli að markmiðum Aðalnámskrár. Þrátt fyrir að hér sé beint sjónum að útikennsluforminu er tilvalið að beita mörgum og margvíslegum kennsluaðferðum, allt eftir viðfangsefni.

Það liggur beint við að verkleg kennsla, sem byggist öðru fremur á verklegum þáttum og þjálfun, hentar einkar vel til útikennslu. Hún hefst á innlögn kennara sem leiðir nemendur í sjálfstæða áframhaldandi vinnu en kennari er áfram til halds og trausts. Í lok kennslu er farið yfir vinnuna og einstakir þættir hennar metnir.

¹⁷ Bendix og Gretoft, 2006: 6-8

Mikilvægt er að kennrarar sem sinna útikennslu séu vissir á ákveðnum öryggisþáttum, hafi meðferðis farsíma, sjúkrabúnað sem og þekki til heilsu nemenda sinna. Þeir þurfa að kunna skil á viðkomandi svæði og vita hvar hættur leynast. Gott er að venja sig á að athuga með veður þegar útikennsla er annars vegar og miða klæðnað og útbúnað eftir því. Leyfi frá foreldum þarf að liggja fyrir ef notast á við ökutæki.

Námsmat

Einn megin kostur við útikennslu er að hún býður upp á fjölbreytt námsmat, mat sem miðast við ólík hæfnisvið. Þar er tekið á allt öðrum þáttum en í hefðbundnu bóklegu námi og því geta nemendur með námsörðugleika á því sviði fengið tækifæri til að sýna hvað í þeim býr.

Megintilgangur námsmats er að afla upplýsinga sem hjálpa nemendum við námið, örva þá og hvetja til þess að leggja sig betur fram. Ýmsar leiðir eru færar þegar meta á færni og þekkingu nemenda og hluti af undirbúningi kennslu er að leiða hugann að því hvernig hentugast sé að meta námið. Með námsmati er reynt að kanna hvort nemendur hafi náð þeim markmiðum sem sett voru í upphafi. Þar sem markmið með kennslu eru afar fjölbreytileg þurfa matsaðferðir einnig að vera það. Leggja skal áherslu á að meta alla þætti námsins, hvort sem þeir snúa að framförum, skilningi eða leikni. Mikilvægt er að meta ekki eingöngu hvaða þekkingu nemendur hafa tileinkað sér heldur einnig aðra þætti, ekki síður verklega en bóklega¹⁸.

Símat

Upplýsingum er safnað markvisst um frammistöðu nemenda meðan á náminu stendur eftir þar til gerðum matslistum¹⁹. Í útikennslu gefast tækifæri til að meta nemendur út frá öðrum matsþáttum en venjulega og taka meira tillit til umhverfisþroska þeirra.

Sjálfsmat- jafningjamat

Nemendur meta sig sjálfir þar sem lögð er áhersla á virka þátttöku og ábyrgð þeirra sjálfra. Með þessum hætti eru nemendur líklegri til að skilja betur til hvers er ætlast af þeim í náminu. Þegar notast er við sjálfsmat og jafningjamat geta nemendur til dæmis haldið dagbækur eða leiðarbækur með eigin hugleiðingum um námið. Einnig er mögulegt að útbúa einfalda matslista.

¹⁸ Menntamálaráðuneytið, 1999a : 35-36

¹⁹ Ingvar Sigurgeirsson, 1999: 86

Sjálfsmat eykur líkur á því að nemendur geri sér grein fyrir eigin styrkleika/veikleika og þar sem það krefst ábyrgrar afstöðu og fullrar alvöru hefur það einnig uppeldisgildi. Loks getur sjálfsmat nemenda veitt kennurum ýmsar mikilvægar upplýsingar sem þeir geta ekki aflað með öðrum hætti²⁰.

Sýnismöppur eða ferilsmöppur

Í sýnismöppu eru settar heimildir um nám nemanda eftir því sem við á; drög og skissur, uppdrættir, kort, teikningar, skýringarmyndir, ljósmyndir, myndbandsupptökur, töflur, útreikningar, umræðupunktar, þankabrot, hugleiðingar, ljóð, smásögur, ritgerðir, útdrættir, bókalistar, heimspekkilegar vangaveltur og glósur. Tilgangur sýnismöppu er margþættur, einkum þó trúverðug heimild um nám nemandans á tilteknu sviði. Hún gefur yfirlit yfir þau verk sem hann hefur unnið og er hún því nokkurs konar heimildasafn. Sýnismöppur henta einkar vel í samskiptum við foreldra enda prýðilegur umræðu-grundvöllur á foreldrafundum og til kynningar á skólastarfi²¹.

²⁰ Ingvar Sigurgeirsson, 1999: 91

²¹ Ingvar Sigurgeirsson, 1999: 87-88

Lokaorð

Við lifum á tímum allsnægta og öfga þar sem stanslaust áreiti dynur á landanum. Hraðinn er mikill í þjóðféluginu en honum fylgir jafnan rótleysi og ójafnvægi sem börn fara ekki varhluta af. Í dag hafa börn ekki sama aðgang og áður að fullorðnum né náttúrulegu umhverfi sem veldur án efa minni tengslamyndunar. Skólinn kemur í síauknum mæli að uppeldi barna og þarf því að stemma stigu við því óöryggi sem skapast hefur.

Sýnt hefur verið fram á að með útikennslu fá börn þá hreyfingu og útiveru sem þau þurfa sem aftur hefur góð áhrif á skapferlið og eykur á vellíðan. Rannsóknir sýna að nemendur fá næga hreyfingu í útináminu til að auka úthald en þannig getur útiveran verið eitt af mótvægisáðgerðum skólakerfisins við aukinni offitu barna. Þá hafa verið færð rök fyrir því að útikennsla sé tilvalið kennsluform til að uppfylla markmið Aðalnámskrár hvað varðar fjölbreytni í námi og námsmati.

Farið var yfir uppbyggingu vefsíðunnar www.utikennsla.net og hvernig hún getur komið að góðum notum í því samfélagi sem við hrærumst í. Það er von okkar að nemendur og kennrarar sem hafa áhuga á útikennslu geti stuðst við hugmyndir vefsíðunnar og gert að sínum. Netið er sá miðill sem er hvað aðgengilegastur í dag og býður það upp á hraðvirkstu endurnýjun sem um ræðir. Ætlunin er að viðhalda síðunni og bæta inn á hana eftir föngum.

Heimildaskrá

Bendix Malene og Gretoft Henrik. 2006. *Slip dem ud! – en vejledning om udeskole og naturklasser*. Udgivet af Skoven i Skolen og Ökobaserne, Köbenhavn.

Bilton, Helen. 2004. *Playing outside. Activities, Ideas and Inspiration for the Early Years*. David Fulton. The Chiswick Centre, London.

Erlingur Jóhannsson, Þórarinn Sveinsson, Sigurbjörn Árni Arngrímsson, Brynhildur Briem, Þórólfur Þórlindsson. 2003. *Holdafar, líkamsástand, hreyfimynstur og lifnaðarhættir 9 ára barna í Reykjavík haustið 2002*. Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands, Reykjavík.

Gair, Nicholas P. 1997. *Outdoor Education. Theory and Practice*. Cassell, London

Hammerman, Donald R. 2001. *Teaching in the outdoors*. Interstate, Danville.

Ingvar Sigurgeirsson. 1999. *Að mörgu er að hyggja*. Æskan ehf., Reykjavík.

Jordet, Arne Nikolaisen. 1998. *Nærmiðjøet som klasserom, uteskole i teori og praksis*. Cappelen Akademisk forlag as, Oslo.

Kristín Jónsdóttir. 2005. *Er unglingakennslan einstaklingsmiðuð?* Rannsókn á kennsluháttum og viðhorfum kennara á unglingastigi grunnskóla í Reykjavík. Uppeldi og menntun, 14. árg., 2. tbl. 33–55. Kennaraháskóli Íslands, Reykjavík.

Menntamálaráðuneytið. 1999a. *Aðalnámskrá grunnskóla - Almennur hluti*. Reykjavík.

Menntamálaráðuneytið. 1999b. *Aðalnámskrá grunnskóla - Heimilisfræði*. Reykjavík.

Rafrænar heimildir

Frank R. Wilson. 1998. The Hand.

http://www.pbs.org/newshour/gergen/december98/gergen_12-31.html

Sótt 3. mars 2008.

Gíðja Gunnarsdóttir. 2005. *Börn og hreyfing.*

<http://www.landlaeknir.is/?pageid=518>

Sótt 2. mars 2008.

Grønningsæter Ivar, Hallås Oddrun og Kristiansen Torbjørn. 2007. *Fysisk aktivitet hos 11 - 12-åringar i skulen.*

http://www.tidsskriftet.no/index.php?seks_id=1612734

Sótt 24. febrúar 2008.

Íslenska menntanetið. *Aðalnámskrá grunnskóla.*

<http://www.ismennt.is/vefir/namskra/g/taekni/smidi/inngangur.html>

Sótt 3. febrúar 2008.

Jordet, Arne N. 2002. *Lutvann-undersøkelsen. En case-studie om uteskolens didaktikk.*

http://fulltekst.bibsys.no/hihm/rapport/2002/10/rapp10_2002.pdf

Sótt 18.apríl 2008.

Magnús Ólafsson, Kjartan Ólafsson, Kristján M. Magnússon, Rósa Eggertsdóttir.

2003. *Pyngd skólabarna og tengsl hennar við líðan og námsárangur.*

<http://www.laeknabladid.is/200/10/fraedigreinar/nr/1402/>

Sótt 13.mars 2008.